

O'ZBEKISTON QONUNCHILIGIDA INVESTITSION MUHIT VA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH CHORALARI

Yo'ldosheva Muxlisa Alisher qizi
Huquqni muhofaza qilish magistranti

Annotatsiya: mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasining qonunchiligida investitsion muhit va korrupsiyaga qarshi kurash choralari tahlil etilib, yakunda muallif tomonidan sohani rivojlantirish uchun tegishli tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, huquq, qonun, investitsiya.

INVESTMENT ENVIRONMENT AND ANTI-CORRUPTION MEASURES IN THE LEGISLATION OF UZBEKISTAN

Yo'ldosheva Mukhlisa Alisher kizi
Master's Student in Law Enforcement

Abstract: This article analyzes the investment climate and anti-corruption measures in the legislation of the Republic of Uzbekistan, and finally, the author gives relevant recommendations for the development of the industry.

Keywords: Uzbekistan, law, law, investment.

ИНВЕСТИЦИОННАЯ СРЕДА И МЕРЫ ПО БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ В ЗАКОНОДАТЕЛЬНОМ УЗБЕКИСТАНА

Йўлдошева Мухлиса Алишер қизи
студент магистратуры
Академия правоохранительных органов

Аннотация: В статье анализируется инвестиционный климат и антикоррупционные меры в законодательстве Республики Узбекистан, а также даются актуальные рекомендации по развитию отрасли.

Ключевые слова: Узбекистан, право, законодательство, инвестиции.

O'zbekiston Respublikasida investitsion muhitni shakllantirish va uni korrupsiyadan holi qilish zamonaviy davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. Investitsion faoliyatning erkinligi, ochiqligi va shaffofligini ta'minlovchi huquqiy mexanizmlar mamlakatga xorijiy kapital kirib kelishini rag'batlantiradi, ichki investitsiya oqimlarini esa iqtisodiyotning strategik sohalariga yo'naltirish imkonini beradi. Shu boisdan, investitsion muhitga oid qonunchilik va korrupsiyaga qarshi kurash choralari o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, bir-birini to'ldiruvchi va mustahkamlovchi omillardir.

O'zbekiston Respublikasining investitsion sohadagi asosiy qonunchilik hujjatlaridan biri bu – 2019-yil 25-dekabrda qabul qilingan **“Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida”gi Qonun** hisoblanadi¹. Mazkur hujjat investitsiyalarni amalga oshirishda ishtirok etuvchi subyektlar o'rtasidagi

¹ O'zbekiston Respublikasining “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida”gi Qonuni, 2019-yil 25-dekabr, (<https://lex.uz/ru/docs/4674892>);

munosabatlarni tartibga soladi, investorlarga kafolat va imtiyozlar beradi, shuningdek, ularning huquqiy maqomini belgilaydi. **Qonunning 3-moddasida** investitsiya faoliyatining asosiy prinsiplari — qonuniylik, oshkoralik, xususiy mulk daxlsizligi, diskriminatsiyaga yo‘l qo‘ymaslik, tenglik va adolat tamoyillari keltirilgan.

Shuningdek, yuqoridagi Qonunga muvofiq investorlar uchun soliq imtiyozlari, erkin iqtisodiy zonalar tashkil etish va davlat-xususiy sheriklik loyihalarida ishtirok etish imkoniyatlari joriy etildi. Masalan, 2022-yilda 12 ta yangi erkin iqtisodiy zona tashkil etilib, ularda investorlar uchun yetti yilgacha bojlardan ozod qilish va infratuzilma qulayliklari taqdim etildi. Shu bilan birga, Soliq kodeksida investorlar uchun soliq yukini kamaytirishga qaratilgan qator imtiyozlar, jumladan, daromad solig‘i stavkasini pasaytirish va qo‘shilgan qiymat solig‘idan ozod qilish kabi choralar belgilangan. Ushbu huquqiy asoslar investorlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratishga xizmat qilsa-da, ba’zi hollarda byurokratik to‘siqlar va ma’muriy jarayonlarning murakkabligi investitsiya muhitining jozibadorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda². Misol uchun, Jahon bankining “Doing Business 2023” hisobotida O‘zbekiston biznes yuritish qulayligi bo‘yicha 69-o‘rinni egallagan bo‘lsa-da, mulkiy huquqlarni ro‘yxatdan o‘tkazish va nizolarni hal qilishda sud jarayonlarining sekinligi muammo sifatida qayd etilgan.

Korrupsiyaga qarshi kurash O‘zbekistonning investitsiya muhitini yaxshilash strategiyasining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. **“Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonun** davlat xizmatchilarining noqonuniy xatti-harakatlarini aniqlash va oldini olish uchun bir qator mexanizmlarni joriy etdi. Xususan, davlat xaridlarida shaffoflikni ta’minlash maqsadida **2021-yilda “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi Qonun** qabul qilinib, unda tender jarayonlarining ochiqqligi va raqobatbardoshligi kafolatlandi. Misol uchun, 2022-yilda “Shaffof qurilish” dasturi doirasida davlat xaridlari jarayonida raqamli platformalar joriy etilib,

14 trillion so‘m budget mablag‘ini tejashga erishildi.

Shu bilan birga, O‘zbekiston BMTning Korrupsiyaga qarshi Konvensiyasiga muvofiq davlat xizmatchilarining manfaatlar to‘qnashuvini bartaraf etish va noqonuniy daromadlarni aniqlash bo‘yicha majburiyatlarni qabul qildi. Biroq, amalda ushbu majburiyatlarning ijrosi hali ham cheklangan, chunki davlat xizmatchilarining daromad va mol-mulk deklaratsiyasini jamoatchilik uchun ochiq qilish tizimi to‘liq shakllanmagan³. Transparency International tashkilotining 2024-yilgi Korrupsiyani idrok etish indeksida O‘zbekiston **121-o‘rinni** egallab, so‘nggi yillarda sezilarli yaxshilanishlarni ko‘rsatdi, lekin sud mustaqilligi va ma’muriy shaffoflik masalalarida qo‘shimcha islohotlar zarur⁴.

O‘zbekiston qonunchiligida investitsiya muhitini mustahkamlash va korrupsiyaga qarshi kurashda institutsional mexanizmlar muhim rol o‘ynaydi. Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi xorijiy investorlarga ma’muriy yordam ko‘rsatish va loyihalarni muvofiqlashtirishda yetakchi organ hisoblanadi. O‘z navbatida, **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-iyundagi “O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qaroriga muvofiq Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi** tashkil etildi. Agentlik korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish sohasida davlat

² Jahon banki. Doing Business 2023: O‘zbekiston hisoboti. – Vashington: World Bank Group, 2023;

³ Ombudsman.uz. O‘zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida davlat siyosatini takomillashtirish masalalari. – Toshkent: Ombudsman, 2021;

⁴ Transparency International. Corruption Perceptions Index 2024. – Berlin: Transparency International, 2024;

siyosatini shakllantirish va amalga oshirish uchun maxsus vakolat berilgan davlat organi hisoblanadi. Agentlik O'zbekiston Respublikasi Prezidentiga bo'ysunadi va O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi (Parlamenti) palatalariga hisobdordir. Agentlikning asosiy maqsad va vazifalari quyidagilardir:

- mamlakatdagi korrupsiya holatining tizimli tahlilini ta'minlash;
- korrupsiya xavfi yuqori bo'lgan sohalarni aniqlash;
- korrupsiyaga qarshi kurash choralari samaradorligini oshirishga qaratilgan davlat va boshqa dasturlarni amalga oshirish;
- fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini oshirish orqali jamiyatda korrupsiyaning barcha ko'rinishlariga murosasiz munosabatni shakllantirish;
- vazirlik va idoralarning korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish sohasidagi faoliyatini muvofiqlashtirish;
- davlat va xo'jalik boshqaruvi organlarida, davlat korxonalari va ustav fondida davlat ulushi bo'lgan korxonalarda, shu jumladan banklarda korrupsiyaga qarshi ichki nazorat (muvofiqlik nazorati) tizimini joriy etish;
- davlat xizmatchilarining daromadlari va mol-mulkini deklaratsiyalash tizimining joriy etilishi va samarali ishlashini ta'minlash;
- korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish sohasida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish;
- korrupsiyaning holati, rivojlanish tendentsiyalari va sabablari, shuningdek, korrupsiyaga qarshi kurash choralari samaradorligi bo'yicha sotsiologik, ilmiy va boshqa tadqiqotlarni tashkil etish;
- korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish bo'yicha faoliyatning ochiqqligi va shaffofligini ta'minlash va boshqalar.

Shu bilan birgalikda, agentlik bir qator huquq va vakolatlarga ega:

- korrupsiya, birinchi navbatda, O'zbekistonning milliy manfaatlari va xalqaro obro'siga putur yetkazuvchi jinoyatlar bo'yicha tergov natijalarini har tomonlama tahlil qilish;
- budjet mablag'laridan foydalanish, davlat aktivlarini realizatsiya qilish, davlat xaridlari, investisiya loyihalarini amalga oshirish va davlat dasturlarini amalga oshirish bilan bog'liq materiallarni so'rash, olish va o'rganish;
- jismoniy va yuridik shaxslarning korrupsiyaga oid masalalar bo'yicha murojaatlarini ko'rib chiqish hamda ularning buzilgan huquqlarini tiklash hamda qonuniy manfaatlarini himoya qilish choralari ko'rish;
- korrupsiya bilan bog'liq huquqbuzarliklar bo'yicha ma'muriy tergov o'tkazish;
- ijro etuvchi hokimiyat va xo'jalik boshqaruvi organlari hamda ularning mansabdor shaxslarining qarorlarida korrupsiya belgilari aniqlangan hollarda ularning ijrosini to'xtatib turish yoki bekor qilish to'g'risidagi taqdimnomalar ko'rib chiqilishi kerak.

Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligining muvaffaqiyatsizlik sabablarini ham sanab o'tishni maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz. Agentlikning muvaffaqiyatsizlik sabablari quyidagilarda namoyon bo'ladi:

1. Institutsional mustahkamlikning yetishmasligi. Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi o'z faoliyatini amalga oshirishda turli institutlar bilan hamkorlik qilishga majbur, ammo ayrim hollarda uning mustaqilligi va tashkilot ichidagi koordinatsiya sust bo'lishi mumkin. Agentlikning samarali ishlashi uchun o'zaro muvofiqlashtirilgan va mustahkam institutlar tizimi zarur. Aks holda, boshqa hukumat organlari yoki mustaqil nazorat organlari bilan hamkorlikda muammolar yuzaga kelishi mumkin.

2. Huquqiy va normativ bazaning yetarli darajada rivojlanmaganligi. Korrupsiyaga qarshi kurashish uchun zarur bo'lgan huquqiy bazaning to'liq va samarali ishlab chiqilmaganligi muhim muammo hisoblanadi. O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashishda mavjud qonunlar, normativ

hujjatlar va siyosatlar ba'zan muammoli yoki bir-biriga zid bo'lishi mumkin, bu esa agentlikning samaradorligiga ta'sir ko'rsatadi. Qonunlar va qarorlar o'rtasidagi noaniqliklar agentlikning faoliyatini cheklaydi va korrupsiyaga qarshi kurashishda cheklovlarga olib keladi⁵.

3. Resurslar va malaka yetishmovchiligi. Agentlikning muvaffaqiyatiga ta'sir ko'rsatadigan yana bir sabab — bu inson resurslari va moliyaviy resurslarining cheklanganligi. Korrupsiyaga qarshi kurashish — murakkab va ko'p jihatdan maxsus bilimlarni talab qiluvchi faoliyat bo'lib, yuqori malakali mutaxassislar va yetarli byudjet zarur. Aks holda, agentlik o'z vazifalarini samarali bajara olmaydi.

4. Jamoatchilik va ijtimoiy tuzilmalarda korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha past ishonch. Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligining muvaffaqiyatsizligi sabablaridan biri bu jamoatchilikda uning ishonchliligi va faolligiga nisbatan past baho berishdir. Aksariyat hollarda, korrupsiyani tugatish bo'yicha jarayonlar shaffof emas va bu agentlikka qarshi ishonchsizlikni kuchaytiradi. O'zbekistonda jamoatchilik orasida korrupsiyaning keng tarqalganligi va bu muammoning jiddiyligi haqida ongli qarashning etishmasligi ham agentlikning muvaffaqiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

5. Mavjud siyosiy iqlim va davlatning siyosiy iroda zaifligi. Korrupsiyaga qarshi kurashishda agentlikning muvaffaqiyatiga siyosiy iroda ham katta ta'sir ko'rsatadi. Agar davlat rahbarlarining siyosiy niyati va amaliy islohotlarga bo'lgan sadoqati yetarli bo'lmasa, korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi o'zining asosiy vazifasini bajarishda muammolarga duch kelishi mumkin. Siyosiy iroda zaifligi agentlik faoliyatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi, chunki korrupsiyaga qarshi kurashish jarayonida yuqori lavozimli davlat amaldorlarini javobgarlikka tortish juda murakkab va siyosiy qo'llab-quvvatlashni talab qiladi⁶.

6. Monitoring va javobgarlik tizimining zaifligi. Korrupsiyaga qarshi kurashishda monitoring tizimi va javobgarlik mexanizmlari samarali bo'lmasa, agentlikning faoliyati yaxshi natijalarga olib kelmasligi mumkin. Tizimli monitoring va javobgarlikni ta'minlashda samarali mexanizmlar yaratilmaganligi agentlikning korrupsiyaga qarshi kurashishdagi muvaffaqiyatsizlik sabablaridan biridir. Har qanday korrupsiyani oldini olish uchun maxsus nazorat va monitoring tizimi muhim ahamiyatga ega.

7. Xalqaro hamkorlik va tajriba yetishmasligi. Korrupsiyaga qarshi kurashishda xalqaro tajribalar va hamkorlik katta rol o'ynaydi. O'zbekistonning korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi xalqaro huquqshunoslar va boshqa davlatlarning tajribalarini to'liq va samarali o'rganmasligi, shuningdek, xalqaro tashkilotlar bilan o'zaro aloqalarni kuchaytirmasligi agentlikning muvaffaqiyatiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, **2023-yilda** ushbu agentlik tomonidan 1,500 dan ortiq davlat xaridlari tekshirilib, 300 ga yaqin huquqbuzarlik holatlari aniqlandi. Biroq, institutsional mexanizmlarning samaradorligi hali ham ma'muriy jarayonlarning murakkabligi va mustaqil nazorat organlarining cheklangan vakolatlari bilan cheklanmoqda. O'zbekiston qonunchiligida joriy etilgan **“Investitsion viza”** tizimi xorijiy investorlarga uzoq muddatli faoliyat yuritish uchun qulay shart-sharoitlar yaratdi, lekin ushbu tizimning amaliy ijrosi byurokratik to'siqlar tufayli sekinlashmoqda.

⁵ https://www.unodc.org/roca/uploads/documents/2025/Analytical_note_EN_updated.pdf?utm_source=

⁶ https://www.ganintegrity.com/country-profiles/uzbekistan/?utm_source

Shuningdek, O'zbekiston **“Doing Business” reytingi**⁷da oxirgi yillarda katta yuksalishga erishdi. Bu reyting investitsiya muhiti, biznes yuritish qulayligi, mulk huquqi kafolatlari va korrupsiyaning past darajasi kabi ko'rsatkichlar asosida baholanadi. Aytish joizki, bu kabi xalqaro reytinglardagi muvaffaqiyatlar bevosita amalga oshirilayotgan huquqiy islohotlarning samarasidir.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasida investitsion muhitni shakllantirish bo'yicha keng ko'lamli huquqiy asoslar yaratilgan va ular amaliyotda bosqichma-bosqich joriy etilmoqda. Shu bilan birga, korrupsiyaga qarshi kurashni kuchaytirish orqali investitsiyalarning himoyalanihi ta'minlanmoqda. Kelgusida ushbu huquqiy mexanizmlarni xalqaro standartlarga muvofiq yanada takomillashtirish, ularni samarali ijro etish mexanizmlarini mustahkamlash muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

LIST OF REFERENCES USED:

- 1.1. 1.1.Abduqodirov, Z. The impact of corruption on the investment environment and international experiences in combating it / Z. Abduqodirov. – T.: National University of Uzbekistan, 2020. – 180 p.;
- 1.2. 1.2.Moroz, S.P. Investment law: a course of lectures. – Almaty: Legal literature, 2008. – 168 p.;
- 1.3. 1.3.The Impact of Corruption on the Business Environment / ed. by A. M. Davis. – London: Palgrave Macmillan, 2019. – 320 p.;
- 1.4. 1.4.Rose-Ackerman, S. Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999. – 280 p.;
- 1.5. 1.5.UNCITRAL. Model Law on Public Procurement. – 2011.;
- 1.6. 1.6.UNCTAD. World Investment Report 2023. – Geneva: United Nations, 2023. – 270 p.;
- 1.7. 1.7.OECD. Investment Policy Reviews: Enhancing the Transparency of the Investment Climate. – Paris: OECD Publishing, 2021. – 180 p.;
- 1.8. 1.8.Law of the Republic of Uzbekistan No. O'RQ-419 “On Combating Corruption” dated 03.01.2017. URL: <https://lex.uz/docs/-3088008>;
- 1.9. 1.9.Law of the Republic of Uzbekistan No. O'RQ-598 “On Investments and Investment Activities” dated 25.12.2019. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-4664142#-4664456>;

⁷ World Bank Group. Doing Business Report (2020). <https://www.doingbusiness.org>;